

İÇ GÜVENLİK BAĞLAMINDA I. DÖNEM TBMM'DE DÂHİLİYE VEKÂLETİ VE BAĞLI KURULUŞLAR BÜTÇE GÖRÜŞMELERİ

IN THE CONTEXT OF INTERNAL SECURITY, BUDGET NEGOTIATIONS WITH THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS AND ITS AFFILIATES IN THE FIRST TBMM

БЮДЖЕТНЫЕ ПЕРЕГОВОРЫ В ВЕЛИКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ СОБРАНИИ ТУРЦИИ (ТБММ) ПЕРВОГО СОЗЫВА: ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Hacı Veli GÖK*

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına dâhil olması ve Mondros Mütarekesi sonrası yaşanan gelişmeler, Milli Mücadelenin başlamasında en önemli etken olmuştur. Bu süreçte Türk ordusu ve halkı topyekûn bir mücadele içerisine girmiş ve vatan savunması temelinde bir mücadele başlamıştır. Milli Mücadele döneminde, iç ve dış güvenlik ayrımı ortadan kalkarak vatanın kurtuluşuna yönelik tek bir güvenlik stratejisi söz konusu olmuştur. Bu strateji doğrultusunda Mustafa Paşa öncülüğünde verilen İstiklal mücadelesi neticesinde emperyalist güçler hezimete uğratılarak vatan topraklarından çıkarılmışlardır. Ancak bu süreçte ülkede eşkıyalık, asayişsizlik ve isyanlar patlak vermiş ve bu durum halk üzerinde tedirginlik ve kaygıya yol açmıştır. Bu kaygının ortadan kaldırılması amacıyla Dâhiliye Vekâleti ve bağlı kuruluşlar önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Zira dış güvenliğin sağlanmasının en önemli şartları arasında güçlü bir iç güvenliğin tesisi hayati öneme sahiptir. Bu öneme binaen Dahiliye Vekâleti ve bağlı kuruluşları önemli bir mücadele içerisine girmişleridir. Verilen bu mücadele sürecinde yaşanan aksaklıklar TBMM'de yankı bulmuş ve bu konuda zaman zaman tartışmalar yaşanmıştır. Bu çalışmada, 1921 Türkiye'sinde güvenlik teşkilatlarındaki yapısal bozukluklar, dönemin iç güvenlik anlayışı ve iç güvenlik teşkilatları Meclis zabıtları merkezli incelenerek sağlıklı bir değerlendirmeye varılması amaçlanmıştır. Türkiye'de 1921 yılında iç güvenlik teşkilatları ve iç güvenlik meselesi ile ilgili çok önemli bilgiler veren Dâhiliye Vekâleti ile bağlı kuruluşlar bütçe görüşmelerinin ayrıntılı analizi bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dâhiliye Vekâleti, Emniyet Umum Müdürlüğü, Jandarma Umum Komutanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bütçe Görüşmeleri

* ORCID: [0000-0001-7419-0271](https://orcid.org/0000-0001-7419-0271), Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, h.veligok@gmail.com

ABSTRACT

Being included in the First World War of the Ottoman Empire and developments after Mondros Armistice Agreement were the most essential factor in the beginning of National Struggle. Within this period, the Turkish army and public got into the fight and a struggle on the basis of nation defense had started. In the period of the National Struggle, the difference between internal and external security was disappeared and it was tried to find a strategy under the one security concept about the liberation of the homeland. However, thuggery, lawlessness and rebellions broke out and this situation led to uneasiness and anxiety among the people. With the aim of removing this uneasiness, the Ministry of Interior and establishments undertook an important mission. In this study, it is aimed to evaluate the structural problems of the establishments mentioned, the internal security concepts and internal security governances properly by analyzing official reports. The internal security governances and budget discussions of establishments affiliated with Ministry of Interior, giving important information about internal security issue, in 1921 are comprised the main theme.

Key Words: Ministry of Interior, General Directorate of Security, Gendarmerie General Command, Grand National Assembly of Turkey, Budget Discussions

АННОТАЦИЯ

Участие Османской империи в Первой мировой войне и события после Мудросского перемирия были наиболее важными факторами в начале национальной борьбы. В этом процессе турецкая армия и народ вступили в тотальную борьбу и борьба началась на основе защиты родины. Исчезло различие между внутренней и внешней безопасностью в период национальной борьбы и осталась только одна стратегия безопасности для освобождения родины. Согласно этой стратегии, в результате борьбы за независимость под руководством Мустафы Кемаля-паши империалистические державы потерпели поражение и были изгнаны с родины. Но в ходе этого процесса в стране вспыхнули бунты, бандитизм и беззаконие, что вызвало беспокойство и волнение среди населения. Чтобы устранить это беспокойство, Министерство внутренних дел и его подразделения взяли на себя важную миссию. Одним из важнейших условий обеспечения внешней безопасности жизненно важное значение имеет создание прочной внутренней безопасности. Из-за этой важности Министерство внутренних дел и его подразделения вступили в важную борьбу. Неудачи, пережитые во время этой борьбы нашли отражение в Великом Национальном Собрании Турции, и этот вопрос время от времени обсуждался. В этом исследовании их цель - направлен на получение здоровой оценки путем изучения структурных дефектов в организациях безопасности в Турции 1921 года, понимания внутренней безопасности того периода и организаций внутренней безопасности в центре парламентских протоколов. Основным направлением этого исследования является подробный анализ переговоров по бюджету с Министерством внутренних дел, который дал очень важную информацию об организациях внутренней безопасности и проблеме внутренней безопасности в Турции в 1921 году.

Ключевые слова: Министерство внутренних дел, Главное управление безопасности, Главное командование жандармерии, Великое национальное собрание Турции (ТБММ), переговоры по бюджету.

1. GİRİŞ

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi içerisinde, bireyin en temel ihtiyaçları arasında gıda ve sağlık gibi fizyolojik ihtiyaçları yer almaktadır. Bahse konu fizyolojik ihtiyaçlarının sağlanması durumunda ikinci temel ihtiyacı güvenlik ihtiyacı oluşturmaktadır. Güvenlik ihtiyaçları içerisinde bireyin kişisel güvenliğinden, mesken güvenliğine hatta birey ve toplumun ahlaki güvenliğine kadar birçok başlık sıralanabilir. Bireyin en temel ihtiyaçları arasında yer alan güvenlik ve emniyetin tesis edilmesi diğer birçok ihtiyaç ve gelişmenin de önünü açmaktadır. Güvenliği sağlanan toplumların ekonomi, sağlık, bilim ve diğer birçok konuda ilerleme kaydetmesi kaçınılmazdır. Zira güvenlik başlığı diğer olumlu gelişmelere zemin hazırlamaktadır. Eskiçağlardan beri var olan güvenlik ihtiyacı, insanları mağaralarda yaşamaya, güçlü kaleler ve surlar inşa etmeye yöneltmiştir. Ayrıca toplumlar tarihsel süreç içerisinde gerek örfi kanunlar gerekse yazılı metinlerle genel güvenliği sağlama noktasında kanunlar ve kurallar koymuşlar ve tesis ettikleri kurum ve teşkilatlar aracılığı ile bu kuralları tatbik etmişlerdir. Buradaki en büyük amaç toplumun huzur, güven ve esenliğini sağlamaya dayanmaktadır.

Bu bağlamda, ülkenin iç güvenliğinden ve kamu düzeninden sorumlu olan Dâhiliye Vekâleti bu sorumluluğunu kendisine bağlı olan Emniyet Umum Müdürlüğü ile Jandarma Umum Komutanlığı vasıtasıyla gerçekleştirmektedir. Sultan II: Mahmut döneminde 1836 yılında Sadaret Kethüdalığı adı altında faaliyet yürüten iç güvenlik teşkilatı Umur-ı Mülkiye Nezareti 1837'de Dâhiliye Nezareti adını almış ve başına da Akif Paşa tayin edilmiştir. (Akgündüz 150) Dâhiliye Nezareti adı altında kurulan teşkilatta 1913'e gelindiğinde, önemli bir revizyon yapılmış ve bir *nizamname* çıkarılmıştır. Bu düzenleme Dâhiliye Nezareti'nin kurumsallaşmasına bulunduğu katkıdan dolayı önem arz etmektedir. Zira nizamname ile Dâhiliye Nezareti müstakil bir teşkilat kanununa sahip olmuştur. (Gök 44; Çelik 21) Dâhiliye Nezareti 2 Mayıs 1920 sayılı kanun ile Dâhiliye Vekâletine dönüştürülmüştür. Dâhiliye Nezareti, Cumhuriyet dönemi ile birlikte önce Dâhiliye Vekâleti daha sonra ise İçişleri Bakanlığı adını almıştır. (İpşirli 416; Başa 230) Milli mücadele sürecinde 5 Mayıs 1920 tarihinde toplanan Bakanlar Kurulu'nun ilk toplantısındaki hükümet programında Dâhili politikalara önemli bir yer verilmiştir. Buna göre milletin birlik ve beraberliğinin tesisi ve ülke çapında asayiş ve huzurun sağlanması en önemli başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. (Gök 46). Bu doğrultuda Dâhiliye Vekâlet'ine bağlı kuruluşlar arasında yer alan Emniyet Umum Müdürlüğü'nün tarihsel gelişimine bakıldığında farklı düzenlemelerden geçtiği görülmektedir. Tarihsel süreç içerisinde ilk olarak 10 Nisan 1845'te yayımlanan polis nizamnamesi ile İstanbul'da polis teşkilatı kurulmuştur. 4 Aralık 1879'da ise Zaptiye Nezareti kurularak Polis teşkilatı Dâhiliye Nezareti'ne bağlanmıştır. 1879-1907 yılları arasında çeşitli düzenlemelerden geçirilen polis teşkilatı ile ilgili 1907'de ilk polis nizamnamesi yayımlanmış ve ilk polis mektebi kurulmuştur. 1908 yılına gelindiğinde, Emniyet Umum Müdürlüğü'nün kurulması ile Emniyet teşkilatı, Umum Müdürlük vasfına erişmiş, böylece polis teşkilatı Umum

İç Güvenlik Bağlamında I. Dönem TBMM'DE Dâhiliye Vekâleti ve Bağlı ...

Müdürlük çatısı altında toplanmıştır. 1910'a gelindiğinde teknolojik gelişmeler ışığında suç ve suçluların tespitinde çok önemli bir faktör olan parmak izi bürosu kurulmuştur. 9 Aralık 1913'te çıkarılan Dâhiliye Nezareti Teşkilat Nizamnamesine göre Emniyet Umum Müdürlüğü'nün görevi "Memleketin Emniyet ve İnzibatına taalluk eden her türlü umum ve muamelatı takip ve o baktaki muhaberatı idare ve polis teşkilat ve polis mekteplerini idare etmek." olarak belirlenmiştir. (Kaya 75-76; Sayın 6; Yılmaz 132; Özel 35; Mil 41). Bu bağlamda Milli Mücadele dönemine gelindiğinde iç güvenliğin tesisinden sorumlu polis teşkilatı aynı zamanda vatan savunması için görev almış ve Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde 18.000 olan polis sayısı, Milli Mücadele dönemi sonrası kayıplarla birlikte 2000'e kadar düşmüştür. (Mil 41)TBMM'nin kuruluşundan hemen sonra 23 Haziran 1920'de birisi İstanbul'da İstanbul Hükümetine bağlı diğer ise Ankara'da Milli Hükümete bağlı olmak üzere iki Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü vücuda getirilmiştir. Ancak polis teşkilatında oluşan bu iki başlılık İstiklal Savaşının neticelenmesi ile birlikte giderilmiştir. 1922'de kurulan merkezi polis teşkilatı ile birlikte iç güvenliğin sağlanmasında çok önemli sorumluluklar üstlenen polis teşkilatı tek merkezden görev ifa etmeye başlamıştır. (Dikici 721) İç güvenliğin tesisinde polis teşkilatı kadar öneme haiz olan Jandarma teşkilatı ise 14 Haziran 1839'da Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi'nin yürürlüğe girmesi ile birlikte kurulmuştur. (Tıgılı 19; Çetinkaya 974; Özcan 175; Uçar 280) Jandarma Teşkilatının oluşturulmasında yabancı etkisinden de söz etmek gerekir. Zira İngiliz General Baker Paşa öncülüğünde oluşturulan heyet, Jandarma Teşkilatının oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. (Sönmez, Jandarma 167; Sönmez, Osmanlı 2855) Bu süreç içerisinde II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte Rumeli'de başarılar gösteren jandarmalar buradaki başarısının Anadolu'da da gerçekleşmesi için Anadolu'ya çağırılmışlardır. 1909'da Umum Jandarma Kumandanlığı oluşturulmuş, 16 Mart 1909'da yayımlanan bir nizamname ile de Umum Jandarma Kumandanlığı teşkilat yapısında değişikliğe gidilerek şube sayısı üçten ikiye düşürülmüştür. Böylece Umum Jandarma Kumandanlığında iki şube, bir özel kalem, bir genel evrak kalemi, daire müdürlüğü ve Umum Müfettişlikten oluştuğu görülmektedir. I. Dünya savaşı döneminde Osmanlı Devleti Kara Kuvvetleri içerisinde dâhil edilen Jandarma, II. Ordu müfettişliği bölgesinde yer alan Seyyar Jandarma Birlikleri, Şam, Halep, Kudüs ve Mekke taburlarından oluşmuş ve çok önemli vazifeler ifa etmiştir. (Koparan 21, 31) Bu doğrultuda iç güvenlik noktasında Jandarmanın önemi en az Emniyet teşkilatı kadar mühimdir.

2. 1921

2.1. 1921 Yılı Dâhiliye Vekâleti ve Emniyet Umum Müdürlüğü Bütçe Görüşmeleri (22 Şubat 1921)

2.1.1. Müfettişlik Teşkilatı

1921 Dahiliye Vekaleti bütçe görüşmeleri sırasında kabinede Dahiliye Vekilliği görevini Refet Bey üstlenmektedir. Ancak bahse konu yılda yapılan bütçe görüşmeleri sırasında Bele'yi TBMM'de Dr. Adnan Bey temsil etmiştir. 1921 Dâhiliye Vekâleti bütçe görüşmeleri *müfettişlik* tartışması ile başlamıştır. Bu konuda

söz alan Konya Milletvekili Vehbi Bey, bütçe görüşmeleri vesilesi ile *müfettişlik* meselesini TBMM'ye taşımıştır. Mecliste gündeme gelen müfettişlik teşkilatına ilk olarak Sultan II. Abdülhamit döneminde rastlanmaktadır. II. Abdülhamit döneminde görev alan müfettişlerin görevleri arasında özellikle, IX. yy. ın sonlarına doğru belirli bölgelerde gerçekleştirilen ıslahatları teftiş etmek yer almaktadır. (Öztürk 4; Türkmen 240) Bu bağlamda 1878 Berlin Antlaşması ile Türkiye'nin doğusundaki altı ilde (Erzurum, Sivas, Van, Bitlis, Mauratül-aziz, Diyarbakır) gerçekleştirilmesi istenilen ıslahatlara yönelik yapılan dış baskı neticesinde Osmanlı idaresi tarafından bahse konu bölgeye bir teftiş heyeti gönderilmiştir. Temel görevleri arasında sorumluluk bölgesinde asayişin teminini sağlamak olan Müfettişlik Teşkilatı¹, çeşitli tarih ve bölgeleri kapsamak üzere 28 Nisan 1920'de *Anadolu Olağanüstü Müfettişliğinin* kurulması ile çalışmalarına devam etmiştir. 3 Kasım 1920'de kapatılan müfettişlik teşkilatı daha sonra 1921 anayasasında tekrardan kendisine yer bulmuştur² (Bulut 85; Akhan 169). 1927 yılında çıkarılan kanun ile Türkiye Cumhuriyeti'nde Umumi Müfettişlikler yeniden tesis edilmiştir. (Resmi Gazete, 1927/1164)

Vehbi Bey, Dâhiliye Vekâleti V. Dr. Adnan Bey'e hitaben müfettişlik teşkilatının işleyişinden rahatsızlık duyduğunu iletmış ve “ya bunlar teftiş etmiyor, ya teftiş ettiklerinde bir şey bulamıyor. Teftiş etmiyorlarsa bunların ne lüzumu var. Bir şey bulamıyorlarsa yine ne lüzumu var. Şu halde her iki surette de bendenizce bu müfettişlere hiç lüzum yoktur.” şeklinde ifadeler kullanarak bu kurumun işlevsizliğini ve kaldırılması gerekliliğini vurgulamıştır. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 363; Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1921: 2) Vehbi Bey'in müfettişlik kavramını bu derece sert bir dille eleştirmesinin geçmişte yaşanan kötü tecrübelerden kaynaklandığı düşünülebilir. İç güvenliğinin tesisinde önemli görev ve sorumluluklar yüklenmiş olan müfettişlik teşkilatının, Osmanlı Devleti döneminde tesis edilmesinde, iç zorunluluklar olduğu kadar yabancı güçlerin baskı ve zorlamasının da ciddi bir payı vardır. Bu bağlamda, müfettişlik teşkilatı Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale etmek isteyen dış güçler tarafından kullanılmıştır. Bunun en yakın örneği Damat Ferit Paşa Hükümeti döneminde yaşanmıştır. Milli Mücadele döneminde Kuvay-ı Milliye'yi ortadan kaldırmak için İtilaf güçlerinin talep ve telkinleri ile tesis edilen Kuvay-i İnzibatiye ordusu bu amacında başarısız olmuştur. Bunun üzerine, “Anadolu'da söz konusu olan isyanı ve asayişsizliği direk olarak ortadan kaldırmak için” Anadolu Fevkalade Müfettiş-i Umumiliği 27 Nisan 1920'de kurulmuştur. (Öztürk 6) Devlet için fayda sağlamasından daha çok bir tehdit unsuru olarak kullanılan böylesi bir kurumun Osmanlı Devleti'nin varisi Türkiye'de halen geçerliliğini koruyor olması milletvekillerinin bilinçaltında ister istemez bir endişe

1 Müfettişlerin diğer görevleri arasında; ıslahatları gerçekleştirmek, yasaları uygulamak, mülki ve idari işleri denetlemek ve ıslah edilmesi gereken yerleri merkezi hükümete bildirmek yer almaktadır. (Kaya 2019: 26)

2 “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10-21. maddeleri yeni mülki idare yapısını belirlerken, 22. Maddesi vilayetlerin iktisadi ve sosyal ilişkileri açısından bir araya getirilerek Umumi Müfettişlik Teşkilatı'nın kurulabileceğini, 23. maddesi ise kurulacak olan Umumi Müfettişliklere atanacak müfettişlerin görevlerini belirlemektedir.” Bkz. (Korhan 2011: 102)

İç Güvenlik Bağlamında I. Dönem TBMM'DE Dâhiliye Vekâleti ve Bağlı ...

yaratmıştır. Ancak Cumhuriyet dönemi müfettişlik teşkilatının genel bir incelemesi yapıldığında bu korku ve endişenin yerini sükûnete bıraktığı görülmektedir. Zira Cumhuriyet dönemi yeniden düzenlenen müfettişlik teşkilatı Türk devletinin kendi iradesi ile tesis edilmiş, merkezi yönetimi güçlendirme ve iç güvenliği sağlama kaygısı ile şekillenmiştir. (Özbay 50)

Vehbi Bey'in müfettişlik teşkilatının kaldırılmasını istemesinde etkili olan sebepler arasında bu teşkilatın işleyişinde meydana gelen sıkıntılar da yer almaktadır. TBMM'de müfettişlik üzerinden başlatılan tartışmaya Kırşehir milletvekili Müfit Bey ve Dâhiliye Vekâleti V. Dr. Adnan Bey de dâhil olmak durumunda kalmış ve Vehbi Bey'e katılmadıklarını dile getirmişlerdir. (Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1921: 2) Adıvar, müfettişlik teşkilatının kaldırılması bir yana ikmal edilmesi düşüncesindedir (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 364). Ayrıca Adnan Bey, dünyanın hiçbir yerinde müfettişlik teşkilatının lağvının söz konusu olmadığını altını çizmiştir. (Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1921: 2) Adnan Bey'e göre iç güvenliğin sağlanmasında önemli görevler üstlenen müfettişler birçok iş yapmakta ve birçok farklı kurumu teftiş etmektedirler. (Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1921: 2) Müfettişliğin kaldırılması tartışmasına dâhil olan Hakkâri Milletvekili Mazhar Müfit Bey'e göre bu mekanizmanın kaldırılması merkezi otoritenin zayıflamasına mahal verebilir. Bu durumu örneklerle açıklama yoluna giden Mazhar Müfit Bey, müfettişliğin ortadan kalkması durumunda vatandaşların her konudaki şikâyetleri kısa süre zarfında değil uzun bir müddet sonra çözülecektir. Mazhar Müfit Bey burada denetim mekanizmasının göreceği zarar konusunda milletvekillerini uyarmaktadır.³ Aydın Milletvekili Tahsin Bey de müfettişliğin lağvına karşı çıkan milletvekilleri arasında yer almıştır. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 364; Hâkimiyet-i Milliye 23 Şubat 1921: 2)

2.1.2. Genel Asayiş, Emniyet ve Huzurun Tesisi ve Dâhiliye Vekâleti

Kelime anlamı, "Bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu, düzenlilik, güvenlik" anlamına gelen asayiş bir devletin asli görevleri arasında yer almaktadır. Zira asayişte meydana gelecek kötü gidişat devletleri hem içerde hem de dışarda zor duruma sokabilmektedir. Dış politikada güçlü olmanın en etkili yolu güçlü bir iç güvenlik ve hâkimiyetten geçmektedir. Bu minvalde cumhuriyetin mirasını devraldığı Osmanlı Devleti döneminde devletin birçok isyanla uğraştığı ve bu durumun, devletin dış politikasını sekteye uğrattığı bilinmektedir. Milli mücadele döneminde ise Türk Devleti bir yandan dış güçlere karşı vatan müdafaası verirken öte yandan iç güvenliği temin noktasında mücadele içerisinde olmuştur.

Dâhiliye Vekâleti bütçe görüşmelerinde, müfettişlik teşkilatını *emniyet* ve *huzur* kavramları çerçevesinde değerlendiren Aydın Milletvekili Tahsin Bey, Türk

3 Mülki idari sistemindeki mekanizmanın bozukluğundan söz eden Aydın milletvekili Tahsin Bey, "Görüyoruz ki taşralarda valiler yaptıkları şeylerde ahaliye hitap etmeye tenezzül bile etmiyorlar efendim. Memurini Dâhiliye böyle olmamalıdır. Ahaliye hitap etmeye tenezzül etmiyorlar. Kaymakamlar gidiyorlar, karşılarındakilerin halet-i ruhiyesini ve nasıl bir adam olduğunu ve gideceği memlekette ne surette ifayı vazife edeceğini anlamıyor, anlamaya tenezzül etmiyorlar." Bkz. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 364)

milletinin emniyet, huzur ve asayiş gibi kavramlara uzunca bir süredir hasret kaldığını belirtmiştir. Uzun yıllar türlü savaşlarla boğuşan ve nihayet İstiklal Savaşı içerisinde beka meselesi ile karşı karşıya kalan Türk milleti temsilcileri için bu haklı bir değerlendirmedir. Tahsin Bey, 69 milyonluk 1920 bütçesinde Dâhiliye Vekâleti, Emniyet Umum Müdürlüğü ve Jandarma Umum Komutanlığı bütçelerine 8 küsur milyon TL'nin ayrıldığının 1921 senesi için bu rakamın 10 milyon TL'ye çıkacağını altını çizmiştir. Dâhiliye Vekâlet'inin en önemli vazifesinin emniyet ve genel asayiş sağlama, halkın refahını temin etmek olduğunu vurgulayan Tahsin Bey, uzun yıllar bu gibi kavramların özlemi içerisinde olan Türk Milletinin, 1921 senesi içerisinde 10 milyon TL'yi ilgili bütçelere ayırabileceğini kararlılıkla ve gururla ifade etmiştir. Bu tespit göstermektedir ki, 1921 Türkiye'sinin önceliği ne sağlık ne eğitim ne de başka bir başlık altında değerlendirilemez. Öncelik ülkenin kurtuluşu ve güvenliğidir (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 364). Zira güvenlik ve bağımsızlık kavramları sayılması gereken her türlü başlıktan önce gelmektedir. Bu doğrultuda bir ülkede iç ve dış güvenlikten bahsedilemezse diğer hiçbir kavramın öneminden bahsedilemez. Tahsin Bey 1921 bütçe görüşmeleri arasında yer alan; Maarif, Nafia, Şer'iyeye, Posta ve Telgraf, Adliye ve Sıhhiye gibi konularda yapılan tüm bütçe görüşmeleri içerisinde en zarurisini Dâhiliye Vekâleti ve buna bağlı kuruluşlarının bütçe görüşmeleri olarak değerlendirmiştir.

Müzakereler esnasında söz alan Kayseri Milletvekili Ahmet Hilmi Bey, emniyet ve asayiş başlığı içerisinde önemli bir konuya değinmiştir. Ahmet Hilmi Bey, bir tespit yaparak ülkede görev yapan kalifiye memurların Mondros Mütarekesi sonrasında işten el çektirildiği ve onların yerini ehil olmayan memurların almış olduğu düşüncesini ortaya atmıştır. İşten çıkarılmaların gerekçesini ise “birçok zihniyet dolayısıyla iyi idare memurları işten alındı” şeklinde açıklamıştır. Bu durum mütarekeden sonra merkezi hükümetin dağıldığını ve milli mücadele yanlısı memurların işten el çektirildiği düşüncesini doğurmaktadır. Milli Mücadele döneminde bu mücadeleyi yürütmekle görevli olan memurların birbirleri ve hükümetle olan iletişimi sağlama noktasında, itilaf güçleri tarafından muhabere ağına konulan engellemeler de bu kapsamda değerlendirilebilir. (Başkan 6) Ayrıca Dâhiliye Vekâleti Muhasebe Vilayet Şubesi tarafından yazılmış olan 29 Ekim 1919 tarihli evrakta bakıldığında, işgal edilen memleketlerde mazeretsiz olarak 30 Eylül 1919 tarihine kadar kalan memurlara devlet teşkilatında görev verilmeyeceğinin belirtilmesi Ahmet Hilmi Bey'in tezini destekler niteliktedir. (BCA 272-00-00-12/38-27-2) Milli mücadele döneminde İstanbul'dan kaçarak milli hükümet emrinde çalışmak üzere iltica eden polis memurlarının durumu yaşanan sürece örnek teşkil etmektedir (30-10-00-00/88-579-1). Böylece anlaşılmaktadır ki, işgal güçleri işgal ettikleri bölgelerde kendi çıkarlarına uygun önlemler almaktadır.⁴ Ahmet Hilmi

4 12 Ekim 1921 tarihli Başvekâlet kararnamesine bakıldığında İtilaf güçleri tarafından işten el çektirilen memurlarla alakalı, işgal sırasında görev yerlerini terk etmeyen Yunan asıllı memurlar arasında ahlaki düzgün olanların istihbari araştırması yapıldıktan sonra düzgün olanların uygun yerlerde işe alımlarının yapılmasının kararlaştırıldığı anlaşılmaktadır. (BCA 30-10-00-00/204-392-23) Aynı şekilde Yunan işgali altında hizmeti terk etmeyerek görevine devam eden ve tayini merkeze ait bulunan memurların işgal esnasındaki hareket, seciyye ve

İç Güvenlik Bağlamında I. Dönem TBMM'DE Dâhiliye Vekâleti ve Bağlı ...

Bey'e göre Milli Mücadelenin başlaması ve milli hükümetin tesis edilmesinden sonra memur görevlendirilmelerinde “yeterlilik” faktörüne itina gösterilmemiştir. Bu durumu örnek vererek açıklama yoluna giden Ahmet Hilmi Bey, yaşanan bir olumsuzluğa değinmiştir. Buna göre muhtelif cephelerde savaşan bir ihtiyat zabiti, ülkede görev yapan bazı yöneticilerin çarpık düşüncelerinden dolayı mağdur olmuştur. Mısır'da esir kalan bu zabit esaretten kurtularak İstanbul'a gelmiştir. Daha sonra yanındaki arkadaşları ile birlikte Yozgat'a gitmek üzereyken Değirmendere olarak bilinen bölgede eşkıyalar tarafından soyulmuştur. Daha sonra canını kurtararak memleketi Yozgat'a ulaşan bu zabit, başından geçenleri Kayseri'de bulunan bir arkadaşına mektup göndermek suretiyle yazmıştır. Zabitin yazdığı mektupta, “korktuğumuz başımıza geldi. Yolda bizi eşkıyalar soydu. Aldığımız ufak tefek eşyalar gitti” diyerek içinde düşmüş olduğu durumu özetlemiştir. Zabiti, mektubunda ayrıca bu konu ile alakalı jandarma kumandanlığına ve komiserliğe gittiğini ancak dikkate alınmayarak buralardan kovulduğunu dile getirmiştir. Bahse konu zabiti bu duruma, “yazık bizim gösterdiğimiz fedakârlığa” şeklinde veryansın etmiştir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 368)

Ahmet Hilmi Bey, “sansür bir defa vazifesi olmadığı halde bu mektubu açıyor” diyerek mektubun güvenlik güçlerinin eline geçtiğini ve yetkili komiserin mektubu okuduktan sonra, “Bu efendi, halkı hükümet aleyhine teşvik ediyor.” şeklinde bir kanata vardığını dile getirmiştir. Yetkili komiser, bu doğrultuda tarassut altında bulundursun, takibat icra edilsin diyerek Mutasarrıflık vasıtasıyla talimat vermiştir. Bunun üzerine Mutasarrıf emriyle bahse konu zabiti gözaltına alınmış ve birkaç gün sonra Kayseri'ye gönderilmiştir. Kayseri'de bahse konu mektup yüzünden İstiklal Mahkemesine verileceği sırada, Ahmet Hilmi Bey bu durumu duyarak konuya dâhil olmuştur. Mektubu okuyan Ahmet Hilmi Bey bu mektupta herhangi bir olumsuzluk görmek bir yana bilakis şahsı takdir etmek gerekliliği kanaatine varmıştır. Ona göre görevini yaparak memleketine dönen bir asker, “memleketin asayişsizliğinden dolayı” hırsızlar tarafından soyulmuş, bu durumdan duymuş olduğu derin üzüntüyü de mektup yazmak suretiyle arkadaşı ile paylaşmıştır. Ahmet Hilmi Bey, ülkenin idare anlayışını TBMM kürsüsünden eleştirmeyi kendisine bir görev bilmiştir. Ona göre, böylesi bir durumda şahsa ceza vermeyi reva gören bir anlayış içerisinde olan yöneticilerin, halkın can ve mal güvenliğini, asayişini temin için görevlendirilen Dâhiliye Vekâleti içerisinde görev yapıyor olması, idari anlamda yönetimsel bir sıkıntının göstergesidir. Ahmet Hilmi Bey'in araya girmesi neticesinde bahse konu zabiti serbest bırakılmıştır. Tüm bunlardan yola çıkarak, Ahmet Hilmi Bey Dâhiliye Vekâleti emrinde çalışan idare memurları ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“İdare memuru bir hak ile büyük bir nüfuzu ilmi ile fen ile memleketi idare etmek liyakatinde olursa orada bir fenalık olmaz. Fakat idare memurları sellemehüsselam (keyfince) ve biraz da nüfuzu kırmak, memlekette sivrilen bir fikri, sivrilen bir

ahlakları incelenmek kaydıyla işe alımlarının 23 Kasım 1922 tarihli yazı ile TBMM'ye arz edilmesi bir diğer örneği teşkil etmektedir. (BCA 30-18-01-01/6-38-7)

şahsiyeti mahvetmek ve onu derhal kırmak zihniyetiyle hareket ettiği takdirde, birçok fenalıklar oluyor.” (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 369)

Ahmet Hilmi Bey bu açıklaması ile idarecilerin ve yönetim anlayışının sistemsiz ve kanuni bir süreç takip etmek yerine bilakis sistemsizlik temelli keyfiyetçiliğin 1921 Türkiye’inde işgal ettiği yeri açıklamıştır. Ahmet Hilmi Bey’in Mondros Mütarekesinden sonra idare memurları arasında büyük bir değişim yaşandı düşüncesine Dâhiliye Vekâleti V. Dr. Adnan Bey inkâr etmemiştir. Adnan Bey’e göre mütarekeden sonra eski memurlar değişmiştir. Daha sonra muhtelif İstanbul Hükümeti kabineleri zamanında bir değişim daha yaşanmıştır. Adnan Bey’e göre bu süreçte Dâhiliye Vekâleti içerisinde bu vekâletle ilişkisi olmayan kişiler işe alınmıştır. Ancak bu alım sürecinde memurların çeşitli sebeplerle görev yerlerine gitmemeleri ve Dâhiliye Vekâlet’inin “*akidelerine*” uygun memur bulunamaması kurumu zora sokmuştur. Öyle ki kahveciden kaymakam yapıldığı haberinin TBMM’ye kadar gelmiş olması, Mütareke sonrası ve Milli Mücadele yıllarında ülkenin nitelik ve nicelik açısından memuriyette ciddi sıkıntılar çektiğini göstermektedir. Bahse konu bu memurlar arasında, güvenlikten sorumlu kişilerin de yer aldığı unutulmamalıdır. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 370)

Görüşmeler devam ederken Hakkâri Milletvekili Mazhar Müfit Bey, Dâhiliye Vekâleti V. Adıvar’a Dâhiliye Vekâlet’inin çalışmaları neticesinde elde edilen kazanımlar noktasında soru yönelmiştir. (Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1921: 2) Adnan Bey’e göre, ülkenin iç güvenliğinden sorumlu olan Dâhiliye Vekâlet’inin Nafia Vekâleti gibi, “şu kadar met. şu kadar km. yol yaptık” şeklinde bir kalıp içerisinde veri açıklama yöntemi olamaz. Bu bağlamda Dâhiliye Vekâlet’inden beklenen verim iç güvenlik kapsamında vakıa ve hadiselerle engel olabildiği ölçüde değerlendirilmelidir. Ülkede karışıklık çıkarmak isteyenlere karşı Dâhiliye Vekâleti olarak mücadele verilmekte olduğunu dile getiren Adnan Bey, “Bendeniz, kemal-i esfle söylüyorum ki, hakikaten bu son geçen sene zarfında memleketin birçok yerinde şurişler, isyanlar ve şekavetler vuku buldu.” ifadelerini kullanarak, Dâhiliye Vekâlet’inin dönem koşulları içerisinde tek başına bahse konu isyan ve karışıklıkları bertaraf edecek kuvvet ve kapasitesinin bulunmadığının altını çizmiştir. Adnan Bey’e göre, bu nedenle meydana gelen iç karışıklıkların bastırılmasında vekâletler arası koordineli bir çalışma yöntemi benimsenmelidir. Dâhiliye Vekâleti ile bu konuda dirsek temasında olan Vekâlet ise Milli Müdafaa Vekâletidir. Zira dönem koşulları dikkate alındığında Milli Mücadelenin halen devam etmekte olması böyle bir dayanışmanın elzem olduğu göstermektedir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 369) Adnan Bey’in kast ettiği karışıklıklar arasında; II. Anzavur Ayaklanması (13 Şubat-16 Nisan 1920), Adapazarı, Bolu, Gerede, Hendek ve I. Düzce İsyanı (13 Nisan-13 Mayıs 1920), Konya isyanı (2 Ekim-15 Kasım 1920), Yenihan, Yozgat, Boğazlıyan Çorum, Tokat ve Zile İsyancıları (13 Mayıs-27 Ağustos 1920), Milli Aşiret İsyanı (1 Haziran-15 Eylül 1920), Afyonkarahisar Çopur Musa İsyanı (Haziran 1920) yer almaktadır. (Çelik 591-596) İsyancıların nitelik ve niceliğine bakıldığında, bu isyanlara müdahale noktasında Adnan Bey’in, Vekâlet olarak tek başlarına bir mücadele veremeyecek olduklarını

İç Güvenlik Bağlamında I. Dönem TBMM'DE Dâhiliye Vekâleti ve Bağlı ...

dile getirmesi gayet makul karşılanmalıdır. Zira isyanları bastırma mücadelesi, vatan müdafaası kapsamında değerlendirilmelidir. Elde edilecek başarı ise topyekûn bir mücadele gerektirmektedir. Buradan anlaşılmalıdır ki, TBMM'nin Dâhiliye Vekâletinden beklentisi yüksektir, ancak dönem şartları düşünüldüğünde Adnan Bey'in savunması ise gerçekleri yansıtmaktadır.

Dâhiliye Vekâleti bütçe görüşmelerinde öne çıkan bir diğer konu ise ilçelerde güvenliği sağlamakla memur edilmiş en yüksek makam olan kaymakamların idarecilik anlayışı olmuştur. Bu kapsamda söz alan Konya Milletvekili Hacı Bekir Bey, illere az sayıda jandarma görevlendirmesinin yapıldığını dile getirmiştir. Şehirlere büyüklüğü ile orantılı olarak jandarma görevlendirilmesi yapılmaktadır. Bu bağlamda şehirlerde görev yapan az sayıdaki jandarmanın bir bölümü vali ve mutasarrıflıklar kendi emrine almaktadır. Hacı Bekir Bey, bunun yanında kaymakamların yanlarına *hizmetçi* (jandarmayı kast ederek) aldıklarını, şube müdürlerinin ve mahkemelerin de kendi uhdelerinde jandarma bulduklarını dile getirmiştir. Hacı Bekir Bey'in kaymakam yanında çalışan jandarmayı *hizmetçi* sıfatı ile TBMM kürsüsünde dile getirmiş olması, aslında makam sahibi kişilerin kolluk güçlerine asli vazifeleri dışında bir takım hususi işlerini de yaptırmış olabilecekleri düşüncesini doğurmaktadır. Sonuç olarak, illerde güvenlik gücü kapasitesinin yetersiz olduğunu anlatmaya çalışan Hacı Bekir Bey, bu durumu vermiş olduğu bir örnekle somutlaştırma yoluna gitmiştir. Buna göre Konya, Yalvaç-Akşehir arasında yaklaşık 80-100 kişilik bir grup, eşkıya tarafından soyulmuştur. Bunun üzerine mağdurlar kaymakamın yanına gelerek durumu anlatmışlar ve eşkıyalardan şikâyetçi olmuşlardır. Ancak kaymakamın mağdurları umursamamasından dolayı, ayrı bir şikâyet söz konusu olmuş ve bölgeye müfettiş görevlendirilmiştir. Müfettiş, kaymakama bahse konu yerde meydana gelen eşkıyalık olayında neden eşkıyaların peşine jandarma kuvveti göndermediğini sorduğunda, “Ben jandarma kumandanını çağırdım. Bir jandarmam var ben ne yapayım.” cevabını almıştır. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 376) Bu örnekten yola çıkarak Hacı Bekir Bey'in TBMM kürsüsündeki hitabı, dönemin idare anlayışındaki bozulmayı gün yüzüne çıkarmaktadır. Ancak 1921 yılı temel alındığında bağımsızlık savaşının içerisinde yer alan bir ülke için bu durumun gayet normal olacağı unutulmamalıdır. Zira milli mücadele sürecinde güvenlik güçlerinin çok önemli bir bölümü cephelerde vatan savunması ile meşguldür. Konuşmaların ardından, iç güvenlik bağlamında dönem Türkiye'sinin çok önemli konularına değinilen Dâhiliye Vekâleti bütçe görüşmeleri yapılan oylama neticesinde kabul edilmiştir (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 384) Böylece 1921 Dâhiliye Vekâleti bütçe görüşmeler neticesinde Dâhiliye Vekâlet'inin bütçesi 2.731.023 TL olmak üzere kabul edilmiştir. (Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1921: 2)

Dâhiliye Vekâleti bütçe görüşmelerinin ardından Emniyet Umum Müdürlüğü bütçe görüşmelerine geçilmiş ancak görüşmelerde iç güvenlik bahsi geçmemiş ve yapılan oylama neticesinde bütçe 1.354.688 TL olarak kabul edilmiştir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 22.02.1337: 385-388)

2.2. 1921 Yılı Jandarma Umum Komutanlığı Bütçe Görüşmeleri (27 Şubat 1921)

2.2.1. Jandarmada Görevi Kötüye Kullanma İddiaları

Dâhiliye Vekâleti ve Emniyet Umum Müdürlüğü bütçe görüşmelerinden beş gün sonra TBMM’de Jandarma Umum Komutanlığı bütçe görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Dâhiliye Vekâleti görüşmelerinde olduğu gibi tartışmalarla başlamış ve bu bağlamda ilk sözü Ankara Milletvekili Hacı Mustafa Bey almıştır. Hacı Mustafa Bey, jandarma teşkilatında görmüş olduğu muhtelif sorunları örnekler vererek Meclis kürsüsüne taşımıştır. Buna göre iç güvenliğin sağlanmasında temel taşlardan birisini teşkil eden Jandarma karakollarının bazılarında ciddi sıkıntılar söz konusudur. 1921 şartlarında halkın büyük çoğunluğunun kırsal kesimde yaşadığı bilinmektedir. Görev bölgeleri kırsal kesimi kapsayan Jandarma karakolları ile ilgili TBMM’ye kadar taşınan sorunlar, Hacı Mustafa Bey gibi düşünen milletvekillerini tedirgin etmiştir. Hacı Mustafa Bey’e göre Ankara’da bulunan Çakal ve Çubuk’un Ravlı mıntıklarında bulunan Jandarma karakollarında ciddi sıkıntılar söz konusudur. Bu nedenle bahse konu bu iki karakol kaldırılmalıdır. Hacı Mustafa Bey karakolların kaldırılması gerekliliğini, “onlar, o mıntıklar etrafındaki köyler için muhafız değil, bilakis bir mazarrat teşkil ediyor.” şeklindeki ifadelerle özetlemiştir. Konu ile alakalı çok ciddi bir iddia ortaya atan Hacı Mustafa Bey, burada yaşayan köylülerin mahsulleri gayet bol ve köylü ahlak sahibi olduğunu dile getirdikten sonra, bahse konu köylünün müspet özelliklerinin, “Bu noktalar yani oralarda karakollar tesis edilinceye kadar öyleydi” şeklindeki ifadeleri ile olumsuz anlamda etkilendiğini savunmuştur. Bahse konu karakollar ile ilgili vahim iddialarda bulunan Hacı Mustafa Bey, bu bölgelerdeki köylere içki içme alışkanlığının, rüşvetin ve ahlaksızlığın bahse konu karakollar vasıtası ile girdiğini dile getirmiş, bu nedenle karakol bölgesinde bulunan köylülerin bu karakollardan rahatsızlık duyduğunu dile getirmiştir. Vatandaşın can ve mal güvenliğini korumak sebebi ile yapılan jandarma karakolları elbette ki buldukları bölgelerde devleti temsil eden başlıca kurumlar olarak faaliyet göstermektedirler. Böylesi vahim iddiaların ortaya atılması, karakolların tamamen ortadan kaldırılmasını gerektirmekten çok buralarda ıslah yoluna gidilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey’in bu vahim iddialarla tümevarım yoluna gidilmesinin yanlışlığını dile getirmesi ile birlikte Hacı Mustafa Bey, geri adım atarak karakolların lağvı yerine ıslah yoluna gidilebileceğini savunmuştur. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 483)

Hacı Mustafa Bey, bahse konu bölgelerdeki jandarma karakolları ile ilgili olumsuz fikirlerini, verdiği örneklerle somutlaştırma yoluna gitmiştir. Buna göre, yaz aylarında Çakal mıntıkası Karaoğlan Köyü’nde tarım işçisi olarak getirilen kişilerin sık sık jandarma tarafından götürülerek sorguya alınmasının tarım işçilerinin çalıştıkları yerleri terk etmesi ile sonuçlanmıştır. Bunun yanında jandarma mıntıkasında bulunan Yavrucak Köyü’nde bir vatandaş, 25 liraya deve satın almış daha sonra jandarma mıntika komutanı deve sahibine, “ulan bu deveye ben de ortağım” diyerek baskı yapmış ve bilahare devenin satışından kendisine pay almıştır. Bu iddianın yanında, yine jandarma bölgesinde bulunan Çerkes köylerinde, yakın

İç Güvenlik Bağlamında I. Dönem TBMM'DE Dâhiliye Vekâleti ve Bağlı ...

zamanda 40'a yakın büyükbaş hayvan çalınmıştır. Bunun üzerine Hacı Mustafa Bey'e diğer milletvekillerinden tepkiler gecikmemiştir. Diyarbakır Milletvekili Kadri Bey, Hacı Mustafa Bey'e bahsettiği bölge halkı ile yakın münasebetlerinin olmuş olabileceği gibi bir eleştiri yöneltmiştir (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 484). Jandarma ile ilgili eleştirilerini sıralamaya devam eden Hacı Mustafa Bey, Eğritepe köyünde yaşanan bir olayı anlatmıştır. Buna göre bahse konu köye gelen jandarma hemen köyün muhtarını çağırmış ancak muhtarın yerinde olmadığını cevabını almıştır. Bir süre sonra muhtar elinde yemek ile jandarmanın yanına gelmiştir. Muhtarın geç gelmesi gerekçe gösterilerek muhtar, jandarma tarafından ceza olarak köye 3-4 saatlik bir mevkiye götürülmüştür. Hacı Mustafa Bey'e göre burada alıkonulan muhtarın önünde, başka yerden tedarik ettirilen tavuk pişirilerek yenilmiş ve daha sonra muhtar jandarma tarafından serbest bırakılmıştır. Anlattığı bu örneğin tüm jandarma teşkilatına mal edilmemesi gerektiğinin altını çizen Hacı Mustafa Bey, teşkilat içerisinde bu tür kanunsuz iş ve işlem yapan personelin ayıklanması gerektiğinin ifade etmiştir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 484).

2.2.2. Jandarma Karakolları İle İlgili Tartışmalar

Hacı Mustafa Bey, Jandarma Umum Komutanlığı bütçe görüşmelerinde, jandarma karakollarda yaşanan bir takım münferit olumsuzluklardan yola çıkarak iç güvenliğin tesisinde elzem önem taşıyan bu karakolların kapatılmasını istemiştir. Bunun yanında, jandarma ile ilgili birtakım iddiaları, TBMM kürsüsünden dile getirmiş olması bazı milletvekillerini rahatsız etmiştir. Bu bağlamda Diyarbakır milletvekili Kadri Bey söz almış ve jandarma karakollarını kaldırma fikrini eleştirerek şu ifadeleri kullanmıştır:

“Karakollar binay-ı devlet ve vücud-u devlette adeta insanın kan damarlarına benzer. Efendiler şahıs başkadır, idare teşkilatı başkadır. Vilayet idare edilmiyorsa bu, vilayet teşkilatından değildir, validendir. Liva idare edilemiyorsa mutasarıftandır. Binaenaleyh jandarma karakolu iş görmüyorsa bunun sebebi karakol kumandanının şahsında ve fitratındadır, karakolda değildir. Karakol lazım değildir denilemez.” (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 484)

Kadri Bey, Hacı Mustafa Bey'in devletin bir kurumunda yaşanan münferit olumsuzluklar bahane göstererek o kurumu topyekûn ortadan kaldırılmasının doğru ve mümkün olmayacağını anlatmaya çalışmıştır. Ayrıca, Hacı Mustafa Bey'in jandarma karakollarının köylere içki alışkanlığı soktuğu iddiasını da sert bir şekilde karşı gelen Kadri Bey, bu alışkanlığı bahse konu köylere uğrayan ve o mintikalarda bulunan karakol personelinin öğretmiş olabileceği ihtimalini zayıf görmektedir. Ona göre, bu kötü alışkanlıkların köylü tarafından memuriyet ve askerlik dönemlerinde öğrenilmiş olabileceği gerçeğinin göz önüne alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, jandarma karakolları ve teşkilatını karalayacak her türlü eleştiriye karşı çıkan Kadri Bey, konuşmasının sonunda çok ilginç bir tespit ortaya atmıştır. Kadri Bey, “Jandarmaların öteye beriye saldırdıkları, yedikleri vardır, vakidir. Fakat bu maaşla en namuslu bir adamı da, karakol kumandanı olarak gönderecek olursak üç gün sonra

bozulacağı muhakkaktır.” (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 484) ifadeleri ile aslında jandarma teşkilatına farklı bir suç isnat etmiştir. Dönem koşulları düşünüldüğünde halen milli mücadelenin içerisinde yer alan Türk Devleti, çalışanlarına eldeki mevcut imkânlar dâhilinde maaş ödemesi yapabilmektedir. Devletin bekası için topyekûn istiklal savaşı veren bir devletin güvenlik güçlerinin maaşlarındaki yetersizlik sebebi ile suç işleyerek bir takım fenalıklar içerisine girmesi kabul edilemez. Kadri Bey’in bu ithamlarına Vehbi Bey karşı çıkarak bu tür iddiaların geçeklik payı varsa bunları kanunsuzluk olarak değerlendirmiştir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 486)

2.2.3. Jandarma-Vatandaş İlişkileri, Asayiş Temin Noktasında Var Olan Sıkıntılar ve Rüşvet İddiaları

Kütahya Milletvekili Besim Atalay Bey, “fahişeleri, fena yola gidenleri korkutan yegâne şey jandarmadır.” İfadeleri ile jandarmanın asayişin teminindeki rolünü vurgulayarak sözlerine başlamıştır. Besim Atalay Bey, iç güvenliğin önemli bir unsuru olan Jandarma Teşkilatının faydasını, vermiş olduğu örneklerle açıklama yoluna gitmiştir. Buna göre Türkiye güvenlik ve asayiş olarak iki bölgeye ayrılırsa birincisi, “saf ve bakir Türk ile meskûn olan kıta” diğeri ise “Sivas’tan öteye” olan mıntıkadır. Besim Atalay Bey bu mıntıkayı; “yol yok, asayiş yok, emniyet yok” olarak tanımlamış ve jandarmanın buralarda bulunmamasının milletin zararına olacağını düşünmektedir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 484-485) Ancak unutulmamalıdır ki uzun yıllar süren savaş ortamında Jandarma, asıl görevi olan iç güvenliğin tesisinden ister istemez uzaklaşmıştır. Zira jandarma milli mücadele kapsamında Antep, Maraş, Urfa, Adana, Aydın ve Balıkesir’de önemli bir güç unsuru olarak faaliyetlerde bulunmuştur. (Koparan 82-95) Atalay’ın bu bölgelerden geçiş için jandarmaya para vermiş olduğunu dile getirmesi ise ayrıca bir tartışma konusu açmıştır. Besim Atalay Bey, Jandarmanın görevini itina ile yapabilmesi için maaşlarına yapılacak iyileştirmenin elzem olduğunu dile getirerek konuşmasını sonlandırmıştır. Besim Atalay Bey’in jandarma maaşının artırılması konusundaki düşüncesine katılan İzmit Milletvekili Hamdi Namık, 500-600 kuruş maaş alan bir jandarmadan fazla bir şey beklenmemesi gerekliliğini savunmuştur.⁵ (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 484-485; Hâkimiyet-i Milliye, 28 Şubat 1921: 2). Milletvekillerinin dikkat çektiği jandarma maaşlarındaki artış konusu Dâhiliye Vekâleti tarafından başçavuş, er ve erbaş maaşlarına zam yapılması teklifi ile TBMM’ye iletilmiştir. Ancak bu teklif, 24.08.1920 tarihli yazı ile kabul edilmeyerek Dâhiliye Vekâletine tekrardan iade edilmiştir. (BCA 30-10-00-00/125-891-1) Besim

⁵ Jandarmanın maaşının yetersiz olduğu düşüncesine Konya Milletvekili Vehbi Bey karşı çıkmıştır. Vehbi Bey konu ile alakalı; “Maaşı çok verirsek doğru olurmuş. Hayır, efendiler yüz elli lira maaş alanın bir mecdiye irtikâp ettiğini gördük. Yüz elli kuruş maaş alarak iffet ve namusuyla yaşayan memurları da gördük. Para çok vermektan müstakim olması lazım gelmez. Bu fikir yanlıştır. Doyuralım fakat bulgur pilavına kanaat etsin. Tavuk istemesin, koyun kestirmesin rica ederim. Bunlar meydanda bir hakikat. Aksı nasıl iddia edilebilir. İnsaflica düşünelim. Bunlar meydanda bir hakikat. Nesini inkâr etmeli arkadaşlar?” ifadelerinde bulunmuştur. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 486)

İç Güvenlik Bağlamında I. Dönem TBMM'DE Dâhiliye Vekâleti ve Bağlı ...

Atalay, jandarmanın sadece asayişî sağlama noktasında hizmet eden bir teşkilat olmadığını dile getirmiştir. Ona göre kış aylarında karla kapalı yollarda mahsur kalan vatandaşlara yardım elini uzatan ilk kişiler karakol jandarmalarıdır. Besim Atalay Bey sözlerini, “Bu gün jandarma teşkilatı memleketin asayiş ve inzibatı için elzem ve vacip derecesindedir” diyerek, jandarma ile ilgili tartışmalarda tarafını net olarak jandarmadan yana koymuştur. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 484-485)

Ülkede asayişî temin etmesi ve iç güvenliği sağlaması için kurulmuş olan Jandarma teşkilatının bu görevlerini eksik yaptığının⁶ TBMM kürsüsünde dile getirilmiş olması, ülkenin iç güvenlik anlamında ciddi sıkıntı yaşadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda Konya Milletvekili Vehbi Bey, jandarmanın bu devlete lazım gelen bir teşkilat olduğunu ancak iç güvenlik noktasında jandarmanın etkisini somut olarak görmek istediğini dile getirmiştir. Buna göre Jandarmanın göstermiş olduğu bu etki aksi halde sirayet etmektedir. Vehbi Bey, jandarmaya karşı eleştirisi öylesine ileri götürmüştür ki, jandarma personeline karşı, “ekseriyetle belki asayişî ihlal memurlarıdır” ifadelerini kullanmıştır. Vehbi Bey konuşmasında, görevini kötüye kullanan jandarmalar hakkında “onlara istiklal mahkemeleri bile tesir etmedi” ifadelerini kullanacak kadar ileri gitmiştir. Bazı jandarmaları kast ederek, “Bu mıntıka mülk içinde o kadar çok ifdasat⁷ yaptı ki, oturduğu köyü pislediği gibi etrafına da usul usul bulaştırdı.” şeklinde ifadeler ile jandarmanın görev sahasındaki bölgelerde huzur ve güven inşası yerine karışıklık çıkardığını anlatmaya çalışmıştır. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 485)

Jandarmayı teşkilat olarak zan altında tutan bu ifadelere bir yana, jandarmanın canı pahasına asayişî sağlamaya memur olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Zira asayişî temin için asilerle girilen çatışmada şehit olan Yüzbaşı Ahmet Lütfü isimli jandarma komutanının şehadeti buna örnek olarak gösterilebilir. (BCA 30-10-00-00/132-952-2) Vehbi Bey'in bu ifadesi TBMM'de sert bir dille eleştirilmesine rağmen Vehbi Bey, ileri sürmüş olduğu bu tezi savunarak, jandarmanın mücadele ettiği bir takım olumsuzlukları bizzat kendisinin yaptığını ifade etmiştir. Bu bağlamda Vehbi Bey, “Hırsızlık oluyor evvela onların oturduğu yerde oluyor. Soysuzluk oluyor evvela onların oturduğu yerde oluyor. Sonra kumar oynanıyor, o köy ahalisini evvela onlar alıştırıyor. Sonra başka türlü menhiyat (yasaklar) olur, evvela onlar alıştırıyor.” (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 485) şeklinde ifadelerde bulunarak, jandarmanın sadece ilçe merkezinde bulunmasını ve kuvvetli bir şekilde örgütlenerek lazım gelen yere vaktinde ulaşmasını istemektedir. Jandarmayı sert bir şekilde eleştiren Vehbi Bey, Kütahya Milletvekili Besim Atalay Bey örneğini vererek, “Besim Atalay Bey, gayet garip bir şey söyledi. Kendisini götürmek için jandarmalara elli, altmış lira rüşvet verdiğini kendisi söylüyor.” diyerek eleştirilerini somut örneklerle açıklama yoluna gitmiştir. Ancak bu sırada Besim Atalay söz isteyerek; “Rüşvet vermedim. Bahşiş. Vicdanımdan doğdu”

6 Görev sırasında Jandarmanın vatandaşa kötü muamelede bulunması, görev kapsamı dışında olan bir olgudur. Zira 1919 yılında jandarmanın vatandaşa işkence yaptığı iddiasının Ordu/Sultanköylü Muhtarı tarafından Dâhiliye Vekâletine şikâyet edilmesi bu duruma örnek teşkil eder. (BCA 272-00-00-11/14-53-9)

7 Kargaşalık çıkarma, fitne yaratma.

ifadeleri ile jandarmanın rüşvet alma suçuna karışmadığını vurgulamıştır. Bu sırada söze giren Lazistan Milletvekili Dr. Abdin Bey ise, “Besim Atalay Bey, dünyada insana bahşış vermez” diyerek kendisini yalanlamıştır. Vehbi Bey ise jandarmanın aldığı iddia edilen “bahşış” ile bölgede bulunan eşkıyalara *şerik* (ortak) olduğunu tereddüt etmeden söylemiştir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 486; Hâkimiyet-i Milliye 28 Şubat 1921: 2) Verildiği iddia edilen bu para, gerek *rüşvet* gerekse *bahşış* adı altında olsun jandarma teşkilatının isminin böyle iddialara karışmış olması bu teşkilatının saygınlığı için zedeleyici bir etki yaratmaktadır. Hele ki bu iddiaların TBMM Genel Kurulu’nda tartışılıyor olması, işin vahametini bir kat daha artırmaktadır. Jandarma’nın görev sahasındaki vatandaşın zorla gıda malzemesi aldığını iddia eden Vehbi Bey bu durumu örnek vererek açıklamıştır. Buna göre jandarma mıntikasındaki bir eve giderek bal istemiştir. Ev sahibi balın olmadığını çünkü arılardan henüz bal almadıklarını ifade etmesi üzerine jandarma “Biz alırız getir çırayı” cevabını vermiştir. Bunun üzerine jandarma küfeden balı alarak gitmiştir. Ancak Vehbi Bey bu iddialarını TBMM kürsüsünde açıklarken kendisinin herhangi bir delil ya da belge temelli yaklaşımdan uzak olduğu unutulmamalıdır. Bu da bize bu türlü iddiaların duyumlardan hareket edilerek dile getirildiğini göstermektedir. Vehbi Bey, jandarma ile ilgili eleştirilerini sıralarken aynı zamanda devlet ve millet olarak zor günler geçirilen 1921 senesinde, jandarma hakkında öne sürülen iddiaların milletin devletten soğumasına yol açtığını dile getirmiştir. Vehbi Bey, “Bu ahalinin bu gün bu Hükümetten bir üşümesi varsa sebebi Jandarmadır. Hükümeti millettten bu gün dilgir eden, Hükümetten üşüten jandarmadır.” ifadelerini kullanarak aslında çok da doğru olmayan bir genelleme yapmıştır. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 486) Zira münferit cereyan eden birtakım olumsuzlukların 1839’da (Özcan 175) kurulmuş köklü bir kurum olan Jandarma teşkilatının genelini suçlayıcı tarzda eleştirilmesi gerçeklerden uzak bir değerlendirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu durum öne sürülen iddiaları gerçekleştirilen jandarma personelinin disiplin yolu ile ıslah edilmemesi anlamına gelmemektedir. Zira münferit yaşanan vakıalar genele sirayet etmeden ortadan kaldırılmalıdır. Kırşehir Milletvekili Müfit Bey, bu düşünceden hareketle TBMM Genel Kurulu’nda jandarma ile ilgili yapılan eleştirilerin teşkilata değil teşkilat içerisinde disiplinsiz hareket eden bireylere yönelik olması gerektiği kanısındadır (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 488).

Jandarma teşkilatı ile tenkitlerin ağırlıklı yer aldığı bütçe görüşmelerinde Jandarmaların kendi memleketlerinde görev yapabilirliği noktasında ayrı bir tartışma konusu açılmıştır. Vehbi Bey, jandarma personelinin kendi memleketlerinde görev yapabilmesinin önünün açılmasını savunmaktadır. Bunun gerekçesi ise kendi memleketlerinde usulsüz iş ve işlemler yapabilme oranlarının daha düşük olacağı kanaatinden ileri gelmektedir. Vehbi Bey yerli jandarma ile ilgili, “memleket ahalisini bilir, utanır, hayâ eder ve memleketi daha ziyade muhafaza eder.” ifadelerini kullanarak jandarmanın hariçten olması düşüncesini vurgulamıştır. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 486). Ancak Dâhiliye Vekâleti V. Dr. Adnan Bey, Vehbi Bey’in bu düşüncesine çok farklı bir gerekçeyle karşı çıkmıştır. Adnan Bey’e göre bu mesele müzakere edilmeden gelişigüzel bir biçimde tatbik edilemez.

İç Güvenlik Bağlamında I. Dönem TBMM'DE Dâhiliye Vekâleti ve Bağlı ...

Öte yandan Adnan Bey, yerli jandarma konusunun bir dönem uygulamaya konulduğunu ancak başarısızlıkla sonuçlandığını dile getirmiştir. Mondros Mütarekesinden sonraki sürece örnek vererek konuya açıklık getiren Adnan Bey'e göre mütarekenin ardından ülkede karışıklık çıkan yerlerde görev yapan bazı yerli jandarma unsuru, karışıklığın giderilmesi yerine görev bölgesini terk ederek kendi evlerine çekilmişlerdir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 489)

Jandarma ile ilgili uzun süren ve teşkilatı bütünüyle zan altında bırakan iddialara karşı Kırşehir Milletvekili Müfit Bey karşı çıkmıştır. Müfit Bey konu ile alakalı şu ifadelerde bulunmuştur:

“Jandarma dediğimiz eşhas nerede doğuyor, kimin evladıdır. Şimdi bu jandarma Ali oğlu Veli, Ahmet oğlu Mehmet, Hasan oğlu Hüseyin'dir. Bunlar da ister bu memleketli olsun, ister hariç memleketli olsun ister Ankara'da ister Kırşehir'de istihdam edilsin, bunlar bu vatanın evladı, bu Türklerin evladıdır... Rica ederim asıl mesele asıl dert teşkilatta değil eşhas noktasındadır.” (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 488)

Müfit Bey bu konuşması ile münferit verilen örneklerin ülkenin tamamını kapsaya jandarma teşkilatına mal edilmesinin kendilerini yanlışlığa sevk edeceğini anlatmaya çalışmıştır. Müfit Bey'in konuya realist yaklaşımı, ortadaki kavram kargaşasına katkıda bulunması açısından önem arz etmektedir. Konuşma ve tartışmaların ardından Jandarma Umum Komutanlığı Bütçe görüşmeleri 4.858.976 TL olarak kabul edilmiştir. (TBMMZC, D.1, C.8, İ.1, 27.02.1337: 489-491)

SONUÇ

Birinci TBMM'de görüşülen Dâhiliye Vekâleti ve bağlı kuruluş bütçe görüşmeleri çok da alışık olunmayan bir şekilde tartışmalar ışığında sürdürülmüştür. 1921 bütçelerinin görüşüldüğü süreçte özellikle iç güvenlik bağlamında meydana gelen bu tartışmalar milli mücadele döneminde yürütülmekte olan iç güvenlik anlayışı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Ayrıca bu görüşmeler iç güvenlik teşkilatlarının başında bulunan Dâhiliye Vekâlet'inin güvenliği temini noktasındaki işleyişi ve bağlı kuruluşu Jandarma Umum Komutanlığı hakkında vahim iddiaların TBMM Genel Kuruluna yansması ile sonuçlanmıştır. Genel amaçları arasında asayişin sağlanmasının yer aldığı Umumi müfettişliklerin Dâhiliye Vekâleti bütçe görüşmeleri sırasında tartışmalara neden olması bu duruma örnek olmuştur. Milli Mücadele sürecinde görüşülen Dâhiliye Vekâleti ve bağlı kuruluş bütçeleri, bağımsızlık mücadelesi içerisinde olan Türk Devletinin aynı zamanda içeride de sıkıntılı günler geçirdiğini göstermektedir. Bu sıkıntılar arasında dış güçlerin kışkırtmasıyla çıkan isyanların yanı sıra, eşkıyalık ve asayişte husule gelen bozulmalar gösterilebilir. Ancak bütçe görüşmelerinde öne çıkan iddialar bozulmanın sadece iç güvenlikte değil, güvenlik anlayışında da olduğunu göstermektedir. Dâhiliye Vekâleti ve bağlı kuruluşlarına yönelik iddia boyutunda yer alan bir takım münferit gelişmeler bütçe görüşmelerine damga vurmuştur. Bu iddialar arasında yer alan rüşvet, bahşiş, görevi kötüye kullanma, güvenlik kuruluşlarının işlevselliğinde yaşanan ciddi sıkıntılar, ehil sahibi olmayan

memurların iş başına getirilmesi ve vatandaşa kötü muamele gibi ciddi sıkıntıların TBMM kürsünden dile getiriliyor olması, iddia boyutunda kalsa bile Osmanlı Devleti'nden miras kalan iç güvenlik teşkilatlarında revize sürecinin başlaması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Zira vagonlarda meydana gelen aksaklıklar lokomotifin zarar görmesine neden olabilmektedir. Bu düşünce ile iddia boyutunda dahi kalsa sorunlar araştırılarak bunlara yerinde ve zamanında müdahale edilmesi elzemdir.

Dışarda güçlü olmanın en etkili yönteminin içeride güçlü olduğu gerçeğinin unutulmadığı Milli Mücadele döneminde, Dâhiliye Vekâleti bağlı kuruluşları ile birçok şehit vermiş ve ülke genelinde huzur ve sükûnu sağlama amacı ile görev yapmıştır. Ancak güvenlik teşkilatlarında meydana gelen münferit olumsuzluklar bazı milletvekillerinin bu durumu Meclis kürsüsüne taşımaya neden olmuştur. Türk Devletinin beka mücadelesi verdiği bu günlerde böylesi tartışmaların Meclis kürsüsünde cereyan etmesi üzücü bir durumdur. Ancak tartışmaların Genel Kurula kadar gelmiş olması, vatandaşlardan gelen talep ve şikâyetlerin sayıca çokluğunun etkisi ile olmuş olabileceği gerçeğini düşündürmektedir. Devletlerin güçlü dönemlerinde sağlam temellere dayanan güvenlik anlayışı ve teşkilatlarında, merkezi otoritenin güç kaybetmesi ile bozulma eğilimleri göstermesi kaçınılmazdır. 1921 Türkiye'sinde bütçe görüşmeleri vesilesi ile öğrenilen güvenlik bağlamında ortaya çıkan bu dezenformasyonda en önemli sebep devlet otoritesinde meydana gelen kırılmalardan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Mecliste meydana gelen iç güvenlikteki aksaklık tartışmaları haklı bir sebebe dayanmaktadır. Ancak genel anlamda düşünüldüğünde tüm bu olumsuzluklar olması muhtemel bozulmalar olarak değerlendirilmelidir. Bu dönemde verilen istiklal mücadelesinin zaferle neticelenmesi, Türk Devletinin hâkimiyetini dış güçlere kabul ettirdiği gibi içeride de tesis ettiğinin en önemli kanıtıdır. Milli Mücadele süreci neticesinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti kuruluş süreci ile birlikte birçok alanda olduğu gibi iç güvenlik anlayışı ve teşkilatlarında da yenileşmeye giderek profesyonel anlamda güvenlik kurumlarını revize ettiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Belgeleri

BCA 272-00-00-12/38-27-2
BCA 272-00-00-11/14-53-9
BCA 30-10-00-00/125-891-1
BCA 30-10-00-00/132-952-2
BCA 30-10-00-00/88-579-1
BCA 30-10-00-00/204-392-23
BCA 30-18-01-01/6-38-7

B. Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi
Resmi Gazete

C. Süreli Yayınlar

Hâkimiyet-i Milliye

D. Telif ve Tetkik Eserler

- AKGÜNDÜZ, Ahmet. Arşiv Belgeleri Işığında Dâhiliye Nezareti Tarihi, Acar Basım, TİAV Yayınları, 2015.
- AKHAN, Halil. Bitlis'te Siyasi Parti Faaliyetleri (1920-1950), Yüksek Lisans Tezi, Bitlis Eren Üniversitesi, 2020.
- BAŞA, Şafak. Kurumsallaşma Bağlamında Dâhiliye Nezareti'nden Dâhiliye Vekâlet'ine Geçiş (1920-1923), Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2012.
- BAŞA, Şafak. "Dâhiliye Vekâleti Kuruluş ve Kurumsallaşma Dönemi: 1920-1930" T.C İçişleri Bakanlığı Tarihi (1920-2014), Editör: Mehmet Çelik, TİAV Yayınları, Ankara, 2015.
- BAŞKAN, Ömer Fatih. "Milli Mücadele Yıllarında İngiliz ve Fransızların İşgal Ettikleri Güney Bölgesi'nde Haberleşmeye Yönelik Sansür Uygulamaları", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.36, S.101, 2020, ss. 1-28.
- BULUT, Engin Çağdaş. "Devletin Taşradaki Eli Umumi Müfettişlikler", CTAD, Sene.11, S. 21, 2015, s.83-110.
- ÇELİK, Kemal. "Milli Mücadele'de İç İsyanlar, Vatana İhanet Kanunu ve İstiklal Mahkemeleri", Atatürk Yolu Dergisi, S.40, 2007, s. 569-613.
- DİKİCİ, Ali. "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Polis Teşkilatı (1923-1938)", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.24, S.72, 2008, ss. 719-756.
- DOĞAN Korhan, Tuğba. Mustafa Kemal Atatürk Dönemi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Politikası (1930-1938), Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2011.
- GÖK, Hacı Veli. Demokrat Parti Döneminin Önemli Bir Siması: Namık Gedik ve Siyasi Faaliyetleri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2020.
- GÖKTÜRK Çetinkaya, Selma. "Umum Jandarma Kumandanlığı'nın Tarihi Gelişimi ve Değişimi (1919-1939)", Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.6, S.3, 2020, ss.974-990.
- İPŞİRLİ, Mehmet. "Dâhiliye Nezareti", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 8. Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, ss.414-416.
- KAYA, Hasan. Fransız ve Türk Emniyet Teşkilatlarında Adli Kolluk Tarihçilerine Göre Bir Mukayese, Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, 2012.
- KOPARAN, Necdet. Türk Jandarma Teşkilatı (1908-1923), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007.
- MİL, Halil İbrahim. "Türkiye'de İç Güvenlik Teşkilatları ve Özellikleri", Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, C.5, S.11, 2014, ss. 40-61.
- ÖZBAY, Burcu. "Dördüncü Umumi Müfettişlik Bölgesinde Ekonomik Durum ve Yatırımlar (1936-1952), Türk Dünyası Araştırmaları, C.123, S.242, 2019, s.49-62.
- ÖZCAN, Ahmet. "Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839)", Research Article, S.32, 2013, s. 173-194.

- ÖZCAN, Ahmet. “Osmanlı Devleti’nde Jandarma Teşkilatının Kuruluşunun Gündeme İlk Defa Gelişi (1839)”, Tarih Araştırmaları Dergisi, C.32, S. 53, 2013, ss. 173-194.
- ÖZEL Şaban, Ali. Türk Polis Teşkilatının Gelişiminde Batı’nın Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, 2019.
- ÖZTÜRK, Emine. Trakya Umumi Müfettişliği ve Çanakkale (1934-1952), Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, 2013.
- SAYIN, Kenan. Atatürk Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisi Görüşmelerinde Emniyet Teşkilatı, Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, 2010
- SÖNMEZ, Ali. “Jandarma Teşkilatının Kuruluş Sürecinde Baker Paşa’nın Rolü”, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, S.11, 2007, ss. 163-173.
- SÖNMEZ, Ali. “Osmanlı Devleti’nde İç Güvenliğin Dönüşümü: Zabtiye Teşkilatından Jandarma’ya”, Ankara Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, C.6, 2007, ss. 2855-2865.
- TIĞLI, İsmet. Türk Jandarma Literatürünün Bibliyografik Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, 2021.
- TÜRKMEN, Zekeriya. "Birinci Dünya Savaşı Öncesinde İttihat ve Terakki Hükûmetinin Doğu Anadolu Islahat Projesi ve Uygulamaları", Yedinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri, C.2, Gnkur. ATASE Başkanlığı Yayınları, 2001, ss. 239-268.
- UÇAR, Fuat. “Birinci Meclis Zabıt Ceridelerine Göre Jandarma Teşkilatı’na Ayrılan Bütçe Görüşmeleri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.43, 2020, ss. 279-297.
- ÜZÜM Kaya, Simge Ece. Türkiye’de Tek Parti Döneminde Siyasal Denetim, Yönetim ve İnşa Araçları Olarak Umum Müfettişlikler: Trakya Umum Müfettişliği Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2019.
- YILMAZ, İbrahim. “Konya’da Polis Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi”, Akademik Sayfalar Dergisi, C.15, S.9, 2015, ss.132-144.